

Льотна академія
Національного авіаційного університету

ISSN 2522-1477

НАУКОВИЙ ВІСНИК ЛЬОТНОЇ АКАДЕМІЇ

Серія: Педагогічні науки

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Кропивницький - 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЛЬОТНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

ISSN 2522-1477

НАУКОВИЙ ВІСНИК ЛЬОТНОЇ АКАДЕМІЇ

Серія: Педагогічні науки

Збірник наукових праць

ВИПУСК 13

**Кропивницький
2023**

*Збірник наукових праць затверджено
Вченою радою Льотної академії Національного авіаційного університету
(протокол № 3 від 12.04.2023 р.) та
Вченою радою Національного авіаційного університету (протокол № 4 від 19.04.2023 р.)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації КВ № 22644-12544Р від 26.04.2017 року
Міністерства юстиції України*

*Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б»
Наказом МОН України від 02 липня 2020р. № 886*

*Збірник реферується Українським реферативним журналом «Джерело» (засновники: Інститут проблем реєстрації інформації Національної академії наук України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського), журнал індексується в міжнародній наукометричній базі **Index Copernicus** (ICV 2019: 86,45), Google Scholar, базі метаданих CrossRef, WorldCat, Research Bible, Fatcat.*

Рецензенти:

Ненько Ю. П. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, м. Черкаси

Желясков В. Я. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін, Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія», м. Ізмаїл

Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки. Збірник наукових праць / Гол. ред. О. І. Москаленко. Кропивницький: ЛА НАУ, 2023. Вип. 13. 236 с.

У «Науковому віснику Льотної академії. Серія: Педагогічні науки» зібрано статті авторів, що сприяють вирішенню існуючих проблем професійної підготовки фахівців різних галузей, аналізу зарубіжного досвіду фахової підготовки та застосуванню інноваційних підходів до професійної освіти у контексті євроінтеграції.

Публікації видання адресовано науковцям і практикам у галузі педагогіки. Збірник наукових праць буде корисним студентам, курсантам, магістрантам, аспірантам, докторантам та всім зацікавленим особам.

Редакційна колегія публікує статті у авторській редакції. Автори несуть відповідальність за достовірність інформації, точність фактів, цитат, інших відомостей.

При використанні матеріалів, опублікованих у науковому віснику, збереження авторських прав обов'язкове.

Адреса редакційної колегії: 25005, м. Кропивницький, вул. Степана Чобану, 1,
тел. 38 (0522) 39-44-34; e-mail: naukvisped@sfa.org.ua

МІХНО С. В., СИМОНЕНКО Н. О., ПЛОХУТА Т. М. Метод лексико-граматичних відео-проектів як засіб активізації пізнавально-творчої самостійності студентів на заняттях з англійської мови	101
ПІНЧУК І. О. Специфіка розвитку іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів	109
ПОКАЛЮК В. М., ФЕДОРЕНКО Д. С. Досвід Австралії з підготовки, освіти і професійного розвитку працівників оперативно-рятувальних служб	117
ПОПКОВ Б. І. Зміст підготовки майбутніх судноводіїв до формування екологічної свідомості	124
РАДУЛ С. Г. Педагогічні умови формування професійної самореалізації майбутніх авіаційних фахівців	134
РОМАНЬКО І. І. Потенціал навчальної дисципліни «Історія авіації» у формуванні «Soft Skills» здобувачів вищої освіти	141
САДОВИЙ М. І., ТРИФОНОВА О. М. Методологія та методика формування світоглядної складової інноваційних технологій навчання професійно-зорієнтованих дисциплін	151
СМИРНОВА І. Л. Роль міжпредметних зв'язків у спеціальній теоретичній підготовці іноземних здобувачів вищої освіти в авіаційному закладі вищої освіти	160
СТРИЖАКОВ А. О. Комунікаційна діяльність майбутнього фахівця	168
ТЕРНАВСЬКА Т. А., ВОЛОЩУК І. А. Комунікативні аспекти реалізації неформального та інформального навчання здобувачів вищої освіти на період воєнного стану	175
ЧОРНОГЛАЗОВА Г. В., ЄНІНА І. І. Розвиток критичного мислення курсантів льотних закладів вищої освіти при розв'язанні задач з дисципліни «Опір матеріалів»	184
DUBINSKY Volodymyr, DUBINSKA Anastasia The implementation of authentic materials in ESP classes for students majoring in History	192
HERASYMENKO Liudmyla, PIDLUBNA Olha, KULISH Iryna Innovative approaches to professional communication training in aviation English course ..	204
KOVALOVA Inna, MARTYNENKO Nadiia, TSAROVA Liudmyla Use of active and interactive methods in foreign language teaching in non-linguistic higher educational establishments	212

УДК378.048

DOI 10.33251/2522-1477-2023-13-175-183

ТЕРНАВСЬКА Тетяна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
методист відділу ліцензування та акредитації
Центру забезпечення якості вищої освіти,
Льотна академія
Національного авіаційного університету,
ORCID 0000-0002-9464-3175

ВОЛОЩУК Ілона Аркадіївна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет
ORCID 0000-0002-4275-3962

КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НЕФОРМАЛЬНОГО ТА ІНФОРМАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу комунікативних аспектів реалізації неформального/інформального навчання для здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. Зазначено поняття та форми неформальної освіти, основні критерії для перезарахування результатів навчання здобутих шляхом неформальної/інформальної освіти. Охарактеризовано основні переваги неформальної/інформальної освіти з точки зору комунікативного аспекту в умовах воєнного стану.*

***Ключові слова:** інформаційно-комунікативні стратегії, неформальна освіта, формальна освіта, результати навчання, здобувачі вищої освіти, воєнний стан.*

Актуальність дослідження та постановка проблеми. Розбудова цифрової освітньої та наукової системи, шляхом оновлення дійсного цифрового освітнього середовища, стала актуальною на початку 2020 року, у зв'язку із початком епідемії коронавірусу та необхідністю створення й вдосконалення засобів забезпечення освітнього процесу в умовах дистанційного навчання.

Продовжується формування та реалізація державної політики у сферах освіти, науки, науково-технічної та інноваційної діяльності, цифрової трансформації для забезпечення сталого функціонування в період воєнного стану.

Шляхом залучення інформаційно-комунікативних стратегій продовжується активна розбудова комплексної системи дистанційної освіти, активного запровадження неформальної/інформальної освіти, психологічної підтримки та супроводу учасників освітнього процесу. Все це передусь трансформації вищої освіти з метою розвитку та посилення людського потенціалу нашої держави у повоєнний період; сприяє посиленню інтеграції, колаборації учасників освітнього процесу у європейський та міжконтинентальний освітньо-науковий простір.

***Метою** дослідження став аналіз комунікативних аспектів реалізації неформального/інформального навчання для здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану.*

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Позитивна, ретельно проаналізована та вибрана імплементація європейських принципів, підходів та практик в освітній та науковій

сферах має відбуватися паралельно зі зберіганням автентичності й оригінальності інновацій та фундаментальних наукових підходів до реалізації освітнього процесу в Україні.

Основні напрямки здійснення комунікативного підходу мають впроваджуватися відповідно і внутрішньої адміністративної політики будь-якого закладу освіти, відповідно до:

- зрозумілості та доступності до будь-якої цільової аудиторії;
- вчасної, зрозумілої та швидкої взаємодії;
- керування принципами тактовності, персональності, зрозумілості, позитивності, активності, цілісності, зв'язаності, стилі стичності, ясності, легкості для сприймання, уніфікації;
- узгодження кожного комунікаційного прояву, обговорення його доцільності та ефективності;
- забезпечення якості зовнішньої комунікації, яка залежить від відповідальності та залученості кожного працівника освітньої установи [8].

Однією із основних платформ для комунікації та запровадження неформального/інформального навчання виступають офіційний веб сайт освітньої установи та освітніх платформ, поширення інформації щодо форм здобуття освіти в каналі в Телеграм, акаунтах у Твіттері, сторінках в Інстаграмі, Фейсбукі, сторінках в Ютуб, каналі у Тік Ток, форумах, блогах тощо. Досить поширеною наразі є освітня платформа Прометеус, яка надає широкі можливості для розширення індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти шляхом неформального/інформального навчання.

Заклад вищої освіти або наукова установа має розробити власний порядок визнання, розподілити повноваження компетентних структурних підрозділів для виконання організаційних заходів визнання, призначити уповноважених науково-педагогічних/педагогічних працівників та методи оцінювання – все це має реалізовуватися відповідно до Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти [7].

Ключових стандартів неформальної освіти наразі немає, та є багато науково-дослідних інститутів, які активно займаються розвитком її стандартів та якісних показників, зокрема Українська Академія Лідерства, Prometheus, Міжнаціональний центр неформальної освіти, Українська глобальна академія тощо. У країнах Європейського союзу неформальна освіта розглядається роботодавцями на рівні з формальною. Її розвитку там сприяють міжнародні організації – ООН, ЮНЕСКО, Європейський Союз, Рада Європи та інші [4].

Національний інститут стратегічних досліджень у своїй аналітичній записці презентував наукові висновки сучасних вітчизняних дослідників про глобальні передумови виникнення та впровадження інноваційних форм освіти, зазначив ключові форми освіти, які відповідають сучасним тенденціям суспільно-економічного розвитку. У переліку інноваційних форм освіти вагомий внесок відведено для неформальної та інформальної освіти [6].

Протягом так званих «доковідних» та «довоєнних» років в Україні неформальна/інформальна освіта була прийнятною переважно під час здобуття освіти дорослих а/або стажування, підвищення кваліфікації. Так О. Аніщенко, Л. Лук'янова та С. Прийма зауважують про неформальну освіту молоді та дорослих як таку, що стає надважливою у розрізі парадигми сталого розвитку суспільства. Автори надають виключного значення для освіти дорослих як показника соціалізації, гуманності, людиноцентрування політики держави для нарощування поступового прогресу соціально-економічної сфери та повного задоволення побутових потреб особистості, запровадження ідей інформаційно-трансформаційного соціуму на основі його інтелектуального вдосконалення [1].

Сучасний дослідник Є. Савельєв розкриває тези розвитку побічних інтелектуально-організаційних здібностей молоді людини за рахунок неформального навчання, досліджує

одне із головних завдань неформальної освіти – підготовку молоді та дорослих до самостійного життя [9].

Як зазначають Т. Журавель та Ю. Рогозіна, питання лідерського потенціалу здобувачів освіти в умовах повномасштабного російського вторгнення можуть вирішуватися і за допомогою неформальної освіти. Активна громадська позиція, гідна самопрезентація, актуалізація унікальності особистості адекватним соціально-етичним шляхом притаманна молодим людям, які мають розвинуті лідерські якості. Розширення загальних та ключових компетентностей здобувача вищої освіти в процесі здобуття формальної освіти може відбуватися також за рахунок паралельного інтенсивного розвитку лідерських якостей в процесі неформального навчання [2].

Важливим, вважає В. Литвин, аспект процесу залучення особистості до неформальної освіти, який має розпочинатися ще на етапі професійної підготовки у закладі вищої освіти. На її думку, неформальна освіта використовується для характеристики освітнього процесу, організованого поза межами традиційної освітньої системи й призначена для задоволення пізнавальних потреб майбутніх фахівців [5].

Огляд прикладів дослідження Дж. Гаріс та К. Вайхак свідчить про зростаючий попит на визнання, зростання та диверсифікацію неформальної освіти. Оцінка та визнання результатів навчання шляхом неформальної/інформальної освіти відповідно до рамки кваліфікації є непоодинокими випадками сучасної практики закладів освіти [10].

У результатах порівняльного дослідження неформальної розвиваючої освіти, дослідниця Елеонор Дж. Браун презентує освіту розвитку як вивчення проблем міжнародного розвитку з точки зору соціальної справедливості шляхом критичного аналізу структур, які обрамляють глобальні взаємодії. У час зростаючої глобалізації та взаємозалежності авторка зауважує, що важливо задуматися про те, як люди приймають етичні рішення та як вони розвивають свідомість і розуміння, необхідні для вирішення проблем як громадян, так і споживачів [11].

Грунтовні розробки сучасних науковців не до кінця розкривають комунікативні аспекти реалізації неформального/інформального навчання для здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання, зокрема у зв'язку із воєнним станом, що актуалізує необхідність обґрунтування переваги неформальної/інформальної освіти з урахуванням зазначених умов та практичні рекомендації щодо покращення ефективності організації неформального/інформального навчання.

Неформальне та інформальне навчання є частинами здобуття освіти, які відрізняються від традиційної формальної освіти, оскільки вони не пов'язані зі структурованими програмами та офіційними званнями. За останні кілька років зростає інтерес до неформального та інформального навчання, оскільки так як вони можуть допомогти забезпечити якість вищої освіти та підтримати професійний розвиток здобувачів вищої освіти.

У цьому дослідженні ми розглянемо переваги неформального та інформального навчання, комунікативні аспекти його реалізації. Ми дослідимо різницю та схожість між цими двома підходами до навчання, а також розглянемо, як вони можуть допомогти здобувачам отримати необхідні інтегральні, загальні, спеціальні (фахові, предметні) ключові компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. За період пострадянського простору, включаючи пандемію та воєнний стан, вища освіта була і є вагомим показником інтелектуального потенціалу нашої країни. Можливість забезпечувати кваліфікованими спеціалістами різні галузі соціально-економічного життя України, збагачувати інтелектуальними та науково-технічними компетентностями основну працюючу частку українських громадян та здійснювати фахову підготовку здобувачів вищої освіти стала ключовим показником оборонної дієздатності нашої країни, проектуванні відновлювального

потенціалу у повоєнні часи та майбутнього процвітання України як незалежної, демократичної, європейської країни.

Сьогодні звичне написання конспектів та відтворювання прочитаного це лише низький рівень у здобутті вищої освіти. Під час умов пандемії та воєнного стану можливість повноцінно здобувати формальну освіту може перекреслитися, нажалі, вже такими звичними для нас факторами: аварійним відключенням світла у зв'язку із ракетними обстрілами, зникненням доступу до мережі інтернет, оголошенням повітряної тривоги на території України.

Вища освіта є важливим етапом у житті кожної людини, який дозволяє здобувати ключові та професійні компетентності та підготуватися до кар'єри в обраній сфері. Проте, востаннє деякі фахівці звертають увагу на те, що традиційна форма вищої освіти може бути недостатньою для задоволення потреб сучасного світу. В допомогу формальній освіті виступає неформальна освіта, яка вже стала легітимною в освітньому процесі більшості закладів вищої освіти. Тому, неформальне навчання та інформальне навчання може бути важливими доповненням до традиційного формального навчання, щоб максимально забезпечити якість вищої освіти.

Неформальне навчання є неструктурованим та неформальним процесом, який здійснюється незалежно від часових та локаційних можливостей здобувача вищої освіти. Комунікатором здобуття неформальної/інформальної освіти, можуть стати інформаційно-цифрові засоби, за рахунок яких відбувається безпосередня участь здобувача в онлайн курсах, участь у вебінарах, семінарах, дистанційних конференціях тощо. Ці форми навчання дозволяють здобувачам засвоювати знання та набувати навички у неформальних налаштуваннях, що може допомогти у покращенні їхньої підготовки до подальшої кар'єри та розвитку професійного потенціалу.

Неформальна освіта розглядається як комплекс здобутих результатів навчання за освітніми програмами, що не надають права присуджувати загальноприйняті державні кваліфікації, однак надає можливість здобувачу вищої освіти здобувати мікрокваліфікації в освітній галузі за рахунок вибірових дисциплін. Результати неформальної освіти перезараховуються відповідно до компетентностей та результатів навчання, набутих у неформальній освіті.

Основними формами неформальної освіти є очна (семінарські заняття, творчі майстерні, інтерактиви та практичні презентації досвіду тощо) та дистанційна (дистанційні курси, вебінари).

Неформальна освіта базується на ключових напрямках: практичний перебіг освітньої діяльності, активна комунікація у групі та/або команді, вмотивоване навчання.

Основними перевагами неформального навчання для здобувачів вищої освіти, зокрема в розрізі комунікативного аспекту, є:

- отримання знань весь час у процесі практичної діяльності, набутті основних практичних компетенцій безпосередньо під час навчальної діяльності;

- інтерактивне навчання під час групової діяльності, активної комунікації та взаємодії з партнерами по спілкуванню;

- мотивована навчально-пізнавальна діяльність, що прискорює перебіг психоневрологічних процесів інтелектуальної діяльності та спричиняє активне слухання та активне запам'ятовування;

- автономія закладу вищої освіти щодо визначення вимог, процедури визнання, переліку обмежень, надійності та якості, конфіденційності та дотриманні етичних норм до заяв і документів, що подаються для зарахування результатів навчання здобутих шляхом неформальної освіти;

- ідеальне поєднання формальної та неформальної освіти, що дає ефективність у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти, особливо на старших

курсах рівні бакалавра, усього періоду освітнього процесу на рівнях магістра та доктора філософії;

- оптимізація дуального навчання, де прикладний аспект професійних компетенцій одразу набувається неформально, під час робочого процесу у компаніях, на виробництві, практиці; стипендії таких здобувачів вищої освіти наближені до реальної заробітної плати, що слугує додатковою мотивацією для освітнього процесу;

- «загальний обсяг освітніх компонентів освітньої програми, що зараховуються здобувачу освіти за підсумками визнання результатів неформального навчання, до 25 відсотків відповідної освітньої програми (для спеціальностей галузей знань: 12 «Інформаційні технології» не може перевищувати 35 відсотків; 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» 50 відсотків відповідної освітньої програми)» [7], що дозволяє здобувачу також самостійно сформувати свою індивідуальну освітню траєкторію.

Позитивним комунікативним аспектом неформальної та інформальної освіти виступає низка сильних її сторін: професійна комунікація усіх рівнів освітньої галузі, активна співпраця з установами, закладами освіти, громадськими організаціями; спільна робота з лідерами спільної думки в різних сферах вітчизняної та закордонної науково-педагогічної спільноти та стейкхолдерами освітнього процесу; обмін найкращими міжнародними та українськими практиками, популяризація української освіти, науки, інновацій, нових підходів до комунікації.

Інформальна освіта включає у себе навчання, яке відбувається в позаформальних засобах, таких як робота, волонтерство, самостійні проекти, менторство та інші. Інформальна освіта може бути важливим доповненням до формальної освіти, оскільки вона надає здобувачам можливість отримати додаткові компетенції, які не надаються у формальній освіті [7].

Однією з переваг інформальної освіти є те, що вона може надати здобувачам безпосередній комунікативний досвід у різних сферах, таких як бізнес, технології, професійну реалізацію. Цей досвід може бути корисним для особистісного зростання, набуття навичок професійного спілкування, розвитку лідерських якостей та креативного мислення, корегування та подальшого вибудовування особистої професійної траєкторії.

Нарешті, інформальна освіта може бути корисною для забезпечення якості вищої освіти через покращення мотивації здобувачів вищої освіти та їх зацікавленості у навчанні. Інформальна освіта може надати здобувачам вищої освіти можливість вчитися у тих сферах, які їх цікавлять, та надихнути їх на подальше стажування, періодичного підвищення кваліфікації та розвиток комунікативних навичок.

Активне запровадження неформального/інформального навчання будь яким закладом вищої освіти корелює зі стратегічними цілями Комунікативної стратегії Міністерства освіти і науки на 2023-2030 роки [3], а саме:

- формування та реалізація державної політики щодо неформальної/інформальної освіти з метою забезпечення сталого функціонування сфер освіти і науки у період воєнного стану;

- оновлення цифрового освітнього середовища, розвитку цифрових компетенцій для забезпечення сталої комунікації в умовах неформальної/інформальної освіти;

- використання неформальної/інформальної освіти для запровадження комплексної системи психологічної підтримки та супроводу учасників освітнього процесу, які постраждали внаслідок воєнних дій;

- використання неформального/інформального навчання для трансформації дошкільної, повної загальної, позашкільної, спеціалізованої, професійної (професійно-технічної), фахової перед вищою, вищої освіти, освіти дорослих з метою розвитку та посилення людського потенціалу країни у повоєнний період;

– реформування формальної освіти, шляхом поєднання з неформальною/інформальною, для відновлення економіки та розбудови обороноздатності України;

– підвищення ефективності наявних економічних ресурсів, раціоналізація фінансування закладів вищої освіти з урахуванням запровадження неформальної/інформальної освіти;

– гармонізація освітнього та наукового законодавства України з законодавством Європейського союзу, імплементація європейських принципів, підходів і практик, зокрема через інформальну та неформальну освіту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, реалізація освітніх реформ, шляхом активного впровадження неформальної та інформальної освіти, позитивної трансформації інформаційно-комунікативних стратегій в Україні сприятиме формуванню освіто-наукового потенціалу, розвитку науково-технічного ресурсу України.

Загальний аналіз переваг неформальної та інформальної освіти в підвищенні якості вищої освіти дозволяє зробити кілька висновків. По-перше, неформальне та інформальне навчання можуть доповнити та покращити формальну освіту, дозволяючи здобувачам вищої освіти розвивати додаткові компетентності, зокрема комунікативні, та здобувати знання за межами стін закладу вищої освіти. По-друге, неформальне та інформальне навчання допомагає здобувачам вищої освіти збільшити свою мотивацію та зацікавленість у певних предметах, напрямках, мікрокваліфікаціях, а також покращити їх професійну активність у майбутньому. По-третє, неформальне та інформальне навчання забезпечує здобувачам вищої освіти змогу здобувати практичний досвід активного професійного спілкування та знання, які можуть бути корисними у їхній майбутній кар'єрі.

Хоча неформальне та інформальне навчання мають свої переваги, вони не можуть повністю замінити формальну освіту. Формальна освіта є основою набуття інтегральних, загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, необхідних для майбутньої кар'єри здобувача вищої освіти. Однак, комбінація формальної, неформальної та інформальної освіти може посилити програмовані результати навчання, закладені освітньою програмою кожної окремої спеціальності; наблизити освітній процес до виконання стратегічних цілей Комунікативної стратегії Міністерства освіти і науки на 2023-2030 роки в умовах воєнних реалій.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О., Лук'янова Л., Прийма С. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд XXI століття. Рідна школа. 2017. №11-12 (листопад-грудень). С. 3–7. URL: https://lib.iitta.gov.ua/710422/1/Anishchenko,%20Lukianova,%20Pryima%20_%20Non-formal%20education%20of%20adults.pdf (дата звернення 15.03.2023).
2. Журавель Т., Rogozina Ю. Неформальна освіта як інструмент підвищення лідерського потенціалу учнів ПТНЗ. Освітологічний дискурс. 2018. № 1-2 (20-21). С. 171–187. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23725/1/T_Zhuravel_Y_Rogozna_PLP_SPSR_IL.pdf (дата звернення 15.03.2023).
3. Комунікативна стратегія Міністерства освіти і науки України на 2023-2030 роки: затв. наказом Міністерства освіти і науки України 20 грудня 2022 року №1151. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/880/88086/63ad9dd886b96643384896.pdf> (дата звернення 13.03.2023).
4. Легка В. Неформальна освіта в Україні: переваги, особливості, недоліки. Український інтерес. 22.07.2019. URL: <https://uain.press/blogs/neformalna-osvita-v-ukrayini-osoblyvosti-perevagy-nedoliky-1063599> (дата звернення 20.02.2023).
5. Литвин В. А. Сучасні аспекти організації неформальної освіти майбутніх педагогів. Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки». 2021. Вип. 17(46).

C. 63–75. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/17_46_2021/pedagog/Bulletin_17_46_Pedagogika_Lytvyn.pdf (дата звернення 10.03.2023).

6. Перспективи впровадження інноваційних форм освіти в Україні: аналітична записка / за редакцією М. М. Карпенко. Відділ гуманітарної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень. 2017. 14 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-08/karpenko-2ce3f.pdf> (дата звернення 10.03.2023).

7. Порядок визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти: затв. наказом Міністерства освіти і науки України 08 лютого 2022 року № 130. Верховна рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text> (дата звернення 20.02.2023).

8. Про затвердження Комунікаційної стратегії Міністерства освіти і науки України на 2023-2030 роки: наказ Міністерства освіти і науки України № 1151 від 20.12.2022 року. Освіта UA. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/88086/> (дата звернення 20.02.2023).

9. Савельєв Є. Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді. Вчені записки Університету «КРОК». 2021. №1 (61). С. 228–232. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-228-232> (дата звернення 10.03.2023).

10. Harris J., Wihak C. The Recognition of Non-Formal Education in Higher Education: Where Are We Now, and Are We Learning from Experience? *International Journal of E-Learning and Distance Education*. Vol. 33, No. 1, 2018. P. 1–19.

11. Brown E J. Opportunities for Non-formal Development Education in Britain and Spain. *Policy and Practice: A Development Education Review*, 2015. Vol. 20, Spring, pp. 93-113. URL: <https://www.developmenteducationreview.com/issue/issue-20/opportunities-non-formal-development-education-britain-and-spain> (дата звернення 10.03.2023).

References

1. Anishchenko, O., Lukianova, L., Pryima, S. (2017). Neformalna osvita doroslykh – osvitnii trend XXI stolittia [*Informal education of adults – an educational trend of the 21st century*]. *Ridna shkola – Native school*, 11-12 (November-December), 3-7. Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/710422/1/Anishchenko,%20Lukianova,%20Pryima%20_%20Non-formal%20education%20of%20adults.pdf [in Ukrainian].

2. Zhuravel, T., Rohozina, Yu. (2018). Neformalna osvita yak instrument pidvyshchennia liderskoho potentsialu uchniv PTNZ [*Non-formal education as a tool for increasing the leadership potential of vocational training students*]. *Osvitohichnyi diskurs – Educational discourse*, 1-2 (20-21), 171-187 Retrieved from: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23725/1/T_Zhuravel_Y_Rogozna_PLP_SPSR_IL.pdf [in Ukrainian].

3. Komunikatyvna stratehiia Ministerstva osvity i nauky Ukrainy na 2023-2030 roky: zatv. nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 20 hrudnia 2022 roku №115. [*Communication strategy of the Ministry of Education and Science of Ukraine for 2023-2030: approved. by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine on December 20, 2022 No. 1151*]. (2022, December 20). *Osvita UA – Education of the UA*. Retrieved from: <https://osvita.ua/doc/files/news/880/88086/63ad9dd886b96643384896.pdf> [in Ukrainian].

4. Leka, V. (2019). Neformalna osvita v Ukraini: perevahy, osoblyvosti, nedoliky [*Non-formal education in Ukraine: advantages, features, disadvantages*]. *Ukrainian interest*. Retrieved from: <https://uain.press/blogs/neformalna-osvita-v-ukrayini-osoblyvosti-perevagy-nedoliky-1063599> [in Ukrainian].

5. Lytvyn, V.A. (2021). Suchasni aspekty orhanizatsii neformalnoi osvity maibutnikh pedahohiv [*Modern aspects of the organization of informal education of future teachers*]. *Visnyk pisliadyploornoї osvity. Serii "Pedahohichni nauky" – Bulletin of postgraduate education. Series "Pedagogical Sciences"*, 17(46), 63-75. Retrieved from: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/17_46_2021/pedagog/Bulletin_17_46_Pedagogika_Lytvyn.pdf [in Ukrainian].

6. Karpenko, M.M. (Eds.). (2017). *Perspektyvy vprovadzhennia innovatsiinykh form osvity v Ukraini: analitychna zapyska [Prospects for the implementation of innovative forms of education in Ukraine: analytical note]*. Viddil humanitarnoi bezpeky Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen – Department of Humanitarian Security of the National Institute for Strategic Studies Retrieved from: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-08/karpenko-2ce3f.pdf> [in Ukrainian].

7. Poriadok vyznannia u vyshchii ta fakhovii peredvyshchii osviti rezultativ navchannia, zdobutykh shliakhom neformalnoi ta/abo informalnoi osvity zatv. nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 08.02.2022 roku № 130 [*Ancestor of recognition in higher and professional pre-higher education of learning results obtained through non-formal and/or informal education*]: approved. by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine on February 8, 2022 No. 130. (2022, February 8). Verkhovna rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Komunikatsiinoi stratehii Ministerstva osvity i nauky Ukrainy na 2023-2030 roky: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 1151 vid 20.12.2022 roku [*On approval of the Communication Strategy of the Ministry of Education and Science of Ukraine for 2023-2030: order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 1151 dated 12.20.2022*]. (2022, December 20). Osvita UA – Education of the UA. Retrieved from: <https://osvita.ua/legislation/other/88086/> [in Ukrainian].

9. Saveliev, Ye. (2021). Neformalna osvita yak instrument rozvytku dodatkovykh mozhlyvostei molodi [*Informal education as a tool for the development of additional opportunities for young people*]. Vcheni zapysky Universytetu "KROK" – Scientific notes of the "KROK" University, 1 (61), 228-232. Retrieved from: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-228-232> [in Ukrainian].

10. Harris, J., Wihak, C. (2018). The Recognition of Non-Formal Education in Higher Education: Where Are We Now, and Are We Learning from Experience? *International Journal of E-Learning and Distance Education*, 33, 1, 1-19. [in English].

11. Brown, E.J. (2015). Opportunities for Non-formal Development Education in Britain and Spain. *Policy and Practice: A Development Education Review*, 20, Spring, 93-113. Retrieved from: <https://www.developmenteducationreview.com/issue/issue-20/opportunities-non-formal-development-education-britain-and-spain> [in English].

TERNAVSKA Tetiana, Ph.D. in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Methodist of the Licensing and Accreditation Department of the Center for Quality Assurance of Higher Education, Flight Academy of the National Aviation University, Kropyvnytskyi (Ukraine);

VOLOSHCHUK Ilona, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer, Department of Pedagogy, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine.

COMMUNICATIVE ASPECTS OF THE IMPLEMENTATION OF NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION OF HIGHER EDUCATION STUDENTS DURING MARTIAL LAW

Abstract. *The article is devoted to the analysis of communicative aspects of the implementation of non-formal/informal education for higher education students under martial law. The concept and forms of non-formal education, the main criteria for re-accreditation of learning outcomes obtained through non-formal/informal education are indicated. The main advantages of non-formal/informal education under martial law are described.*

The purpose of the study was to analyze the communicative aspects of the implementation of non-formal/informal education for higher education students under martial law.

The advantages of non-formal and informal education, the communicative aspect of their implementation are considered. The differences and similarities between these two approaches to the formation of the necessary professional competencies of higher education students are investigated.

It is proved that non-formal education is an unstructured and informal process that can be carried out at any time and in any place. The communicator of non-formal/informal education can be information and digital means, through which the student directly participates in online courses, webinars, seminars, remote conferences, etc. These forms of education allow students to acquire knowledge and skills in an informal environment in the realities of martial law.

A general analysis of the benefits of non-formal and informal education in improving the quality of higher education has led to the following conclusions: non-formal and informal learning can: complement and improve formal education, allowing higher education students to develop additional competencies, including communication skills, and acquire knowledge outside the institution of higher education; help higher education students increase their motivation and interest in certain subjects, areas, micro-qualifications, and improve their professional activity in the future.

Keywords: *information and communication strategies, non-formal education, formal education, learning outcomes, higher education students, martial law.*

*Одержано редакцією: 16.03.2023 р.
Прийнято до публікації: 30.03.2023 р.*